

La xarxa de biblioteques i els serveis informatius de l'Instituto Cervantes

Lluís Agustí

RESUM: *Breu presentació de l'origen, objectius i funcionament de l'Instituto Cervantes. Els centres a l'exterior. Els serveis d'informació i documentació. Els serveis centrals i la seva xarxa de biblioteques: organització, fons, serveis i usuaris. Característiques segons el país d'acollida.*

L'Instituto Cervantes: origen, objectius i funcionament

L'Instituto Cervantes és, des de la seva fundació per Decret-Llei¹ de 1991, la institució oficial de l'Estat espanyol dedicada a la promoció de l'ensenyament del castellà² a tot el món i de la difusió de les cultures dels països hispanoparlants. Amb la creació d'aquesta nova institució es volia canalitzar i unificar les accions que fins ara s'havien dut a terme a l'estranger especialment des dels ministeris d'Afers Exteriors, Cultura i Treball, a través dels seus diversos centres culturals, cases d'Espanya, i d'altres entitats amb les més variades denominacions.

Ll. Agustí. Instituto Cervantes, Lisboa.

Article arribat el juny de 1997.

1. Llei 7/1991, de 21 de març de 1991. Altres disposicions sortiren amb posteritat a aquest Decret Llei: Reial Decret 971/1992, de 21 de juliol, en el qual es regulava la constitució del Patronat de l'Instituto Cervantes, i també l'Ordre de 18 de setembre de 1992, per la qual es disposava la publicació de l'Acord del Consell de Ministres de 21 de juliol de 1992, sobre nomenaments de vocals del Patronat de l'Instituto Cervantes. Vegeu la *Normativa del Instituto Cervantes*.
2. Sobre quina ha de ser la forma preferent, castellà o espanyol, o l'adjectiu castellana o espanyola referint-se sempre a la llengua, s'ha escrit a bastament; la preferència pel segon cas, per la forma "espanyol" en tota la documentació de l'Instituto Cervantes és fruit de la consolidació per l'ús d'aquesta forma internacionalment. Castellà o castellana, el terme més corrent al nostre país i fins i tot podríem dir la forma més precisa, no és pràcticament usada.

Es volia aprofitar l'acció del govern d'una forma més coordinada, millor dirigida, més actualitzada i ambiciosa. El projecte sintonitzava amb l'ambient característic de les administracions de l'Estat en les èpoques prèvies als esdeveniments de 1992. Actualment es pot considerar l'Instituto Cervantes l'organització mundial més gran dedicada a l'ensenyament d'aquesta llengua.

Cal considerar aquesta iniciativa com una més d'un procés de la història recent d'alguns països occidentals desenvolupats, que han tingut com a objectiu la difusió de les llengües i de les cultures pròpies. Per posar alguns dels exemples que ens són més propers: el British Council, creat a la Gran Bretanya; l'Alliance Française; el Goethe Institut; l'Instituto Dante Alighieri, o l'Instituto Camões creat per la República Portuguesa un any més tard que el Cervantes. Hi ha qui ha vist en aquests tipus d'acció cultural una forma encoberta de neocolonialisme. Aquesta afirmació es basa en el fet que la cultura i molt especialment la llengua poden esdevenir al mateix temps objecte de comerç i d'instrument per a crear àrees d'influències polítiques, econòmiques...

L'Instituto Cervantes és una entitat sense ànim de lucre finançada amb transferències de l'Estat en un alt percentatge;³ la tasca de l'Instituto és impulsada i té com a màxim òrgan rector l'anomenat Patronat de l'Instituto Cervantes, el president d'honor del qual és el Rei d'Espanya i, l'executiu, el president del Govern espanyol. El Patronat el formen entre d'altres, representants del Ministeri d'Educació i Cultura i del Ministeri d'Afers Exteriors,⁴ aquests dos encapçalats pels mateixos ministres, que en són vocals nats, el director de l'Instituto Cervantes,⁵ representants de les reials acadèmies, de les universitats, institucions socials i també representants de la cultura, les arts i les lletres espanyoles i hispanoamericanes com ara Mario Vargas Llosa, Adolfo Bioy Casares, Fernando Fernán-Gómez, Camilo José Cela i Alicia de Larrocha. Aquest Patronat es reuneix periòdicament per a orientar les activitats de l'Instituto i assenyal-ne les grans línies d'actuació.

3. El pressupost de 1996 va ser de 4.462 milions de pessetes, de les quals un 87% provenia de fons públics, el 13% restant tenia el seu origen en les activitats culturals i, sobretot, docents. En tots els centres, el pressupost anomenat comercial, en el qual s'engloben les despeses generals de manteniment i funcionament, són cobertes per aquest fons d'origen públic. L'anomenat pressupost d'activitats culturals, aquelles despeses destinades a la promoció cultural, s'anivella amb els ingressos provinents de les activitats de docència i, en un segon lloc, dels patrocinis de tercers. Per tant, com més ingressos per classes hi hagi en un centre, més activitat cultural serà possible.

4. En el moment de la seva creació, l'Instituto estava sota tres ministeris: Afers Exteriors, Educació i Ciència, i Cultura. Amb la nova divisió ministerial i la fusió de dos dels ministeris en un de sol, s'hagué de reformular llur participació.

5. Sr. Santiago de Mora-Figueroa, marquès de Tamarón.

El Consell d'Administració és l'òrgan que aprova els plans generals de l'Institut; és integrat per representants dels ministeris d'Afers Exteriors, d'Educació i Cultura, i d'Economia i Hisenda, i també pel mateix Patronat.

És el director de l'Institut a qui correspon la gestió i la representació de la institució. Des de la seu central de l'Institut Cervantes a Alcalà d'Henares, i responent a l'organigrama previ, el director amb la col·laboració de les direccions de Cultura, Acadèmica i d'Administració –que en són les àrees executives i on es dissenyen les directrius generals d'actuació– dirigeix la xarxa de centres a l'exterior. Aquests centres són els encarregats finals de materialitzar els objectius fundacionals esmentats, és a dir de dur a terme l'ensenyament de l'espanyol, d'organitzar les activitats culturals, de crear i organitzar les biblioteques, de fomentar l'hispanisme. L'actuació es concreta en països on l'espanyol no és llengua oficial. Per tant, en queden exclosos els països hispanoamericans. En aquests casos els centres culturals espanyols, les cases d'Espanya i d'altres institucions lligades a l'Estat espanyol, no foren inclosos al Cervantes l'any 1991, i han continuat la seva tasca independentment de l'Institut.⁶

És en els 34 centres⁷ que actualment componen la xarxa de l'Institut Cervantes, on s'imparteixen classes d'espanyol a tots els nivells, també és on es gestionen les proves per a obtenir els Diplomes Oficials d'Espanyol com a Llengua Estrangera, DELE. Dins l'oferta d'ensenyament s'ofereixen d'altres cursos especials, com ara d'espanyol per àrees d'interès (negocis, traducció...), cultura i civilització (literatura, art,...). També s'hi ensenyen, quan hi ha una demanda suficient,⁸ les altres llengües co-oficials a l'Estat (s'han impartit o

6. Cal assenyalar però, que durant les darreres eleccions generals al Congrés i al Senat espanyols, el Partit Popular proposà en un moment determinat de traspassar aquests centres i l'acció cultural exterior espanyola en els països hispanoamericans a l'Institut Cervantes. Es volia ampliar l'abast de les seves competències a tot l'exterior, independentment del país de destí; això obligaria a reformular els seus objectius i bona part del funcionament final.

7. Actualment els centres en funcionament, per continents i països, són:

Àfrica: Algèria (Alger, on s'han reprès les activitats aturades durant el curs 1993-1994 per motius de seguretat); Costa d'Ivori (Abidjan); Egipte (Alexandria, el Caire); Marroc (Casablanca, Fes, Rabat, Tànger i Tetuan) i Tunísia (Tunis).

Amèrica: Estats Units (Nova York i Chicago).

Àsia: Filipines (Manila); Israel (Tel-Aviv, de creació prevista, però d'incerta inauguració); Jordània (Amman); Líban (Beirut) i Síria (Damasc).

Europa: Alemanya (Berlín, de creació prevista, però d'incerta inauguració, Bremen i Munic); Àustria (Viena); Bèlgica (Brussel·les pròximament obrirà les seves instal·lacions; França (Burdeos, París i Tolosa); Grècia (Atenes); Gran Bretanya (Leeds, Londres i ben aviat també Manchester); Holanda (Utrecht); Irlanda (Dublín); Itàlia (Milà, Roma i Nàpols); Polònia (Varsòvia); Portugal (Lisboa) i Romania (Bucarest).

actualment s'imparteixen classes de català a Lisboa, Munic i Chicago, on també hi ha oferta de basc i gallec).

Tal com apareix en els objectius prioritaris de l'Institut, la difusió de la riquesa de les cultures hispàniques és l'altra peça clau de la seva tasca; les arts, els espectacles o qualsevol representació d'aquestes cultures tenen lloc i cabuda en les accions dels centres. En aquests s'organitzen les activitats culturals, exposicions de pintura, escultura, fotografia, cicles de cinema, concerts, conferències, col·loquis, seminaris, presentacions de llibres, obres de teatre, etc. Les activitats es realitzen força vegades amb la col·laboració d'altres organismes i institucions locals del país d'acollida del centre i també d'espanyoles.

Els serveis informatius, les biblioteques

La seu central, així com cadascun dels centres, disposen de biblioteques especialitzades, com a element constitutiu en la seva organització, i imprescindible en el seu funcionament. Aquestes es troben normalment ubicades en el mateix edifici, encara que en algun cas disposin d'edificis únicament destinats a aquesta funció. Ja des del projecte fundacional es considerava la biblioteca com el mitjà més adequat per a abordar amb eficàcia una missió tan àmplia com era l'encomanada a l'Institut Cervantes. Per aquest motiu, la constitució de la xarxa d'infraestructures i serveis d'informació especialitzats en la llengua i les cultures espanyoles i hispanoamericanes, seria el nucli i objectiu prioritari de l'Àrea de Cultura de l'Institut.

El servei d'informació i documentació s'estructura fonamentalment en dos nivells: els serveis centrals (biblioteca i centre de documentació de la seu central) i biblioteques en els centres de l'exterior. En el conjunt d'un sol país amb més d'una biblioteca (a Europa per exemple França, Gran Bretanya i Itàlia), o d'una àrea definida per unes característiques comunes (per exemple el Magrib), s'ha valorat la possibilitat que una de les biblioteques faci de coordinadora, encara que no s'ha avançat en aquesta estructuració.

8. S'entén per demanda suficient, un nombre d'alumnes normalment no inferior a cinc, que fa que el curs no sigui deficitari.

9. Cal fer especial referència a la Biblioteca de París amb un edifici noble de prop de 1.500 m². Aquest edifici que fou seu del Govern Basc en l'exili ha estat reclamat recentment a l'Institut pel PNV, com a propietat patrimonial.

LA BIBLIOTECA-CENTRE DE DOCUMENTACIÓ DE LA SEU CENTRAL I ELS SERVEIS CENTRALITZATS.

La biblioteca i centre de documentació de la seu central a Alcalà d'Henares té una doble funció: coordinar els serveis de les biblioteques dels centres de l'exterior, i servir i atendre les demandes d'informació i documentació que se li dirigeixen, tant des del propi Institut (diverses àrees de la seu o des dels centres) com des d'altres institucions i de particulars d'arreu del món.

La gestió d'una xarxa de biblioteques d'abast internacional, on la falta de recursos humans, la dispersió i la llunyania dels centres, la multiplicitat de públics i la diversitat de situacions són la tònica habitual, esdevé força complexa. La coordinació presenta problemes sobretot en aspectes com l'harmonització i normalització del funcionament, dels serveis i processos. El procés en el qual la biblioteca s'insereix en la comunitat a la qual serveix, pot ser de vegades contrari als interessos generals del conjunt de la xarxa.

La coordinació per part dels serveis centrals s'estructura principalment en cinc aspectes.

El primer aspecte és la definició de criteris i l'assessorament tècnic sobre les instal·lacions dels nous projectes bibliotecaris i la remodelació d'altres ja en funcionament (necessitats del centre, revisió i supervisió de projectes d'obres, distribució dels espais, selecció i preparació dels lots fundacionals, selecció del mobiliari i instal·lació dels equipaments).

En segon lloc, es treballa en la definició dels requisits professionals per a la selecció del personal tècnic per a les biblioteques i la col·laboració en aquesta selecció per a l'avaluació dels candidats.

El tercer aspecte fonamental és la definició del Pla d'informatització de la xarxa, la selecció del programa de tractament documental¹⁰ i el procés de normalització dels catàlegs per a la constitució del catàleg col·lectiu de la xarxa.¹¹ Generalment totes les biblioteques disposen del programa ABSYSW llevat de

10. Encara queden sis biblioteques que no disposen de programa: Abidjan, Alexandria, Alger, Beirut, Damasc i Milà. Cal assenyalar que en aquestes tampoc no hi ha, de moment, assignat un personal qualificat per a la seva organització. L'adquisició del programa, el procés d'informatització, no s'inicia fins que no hi ha un professional al capdavant de la biblioteca. Els percentatges de la informatització dels fons varien segons la biblioteca; hi ha casos en què la biblioteca ho està en un 100%, la mitjana de la xarxa se situa però, al voltant d'un 33%.

11. Durant la primavera d'enguany es preveu que siguin accessibles, a través d'Internet, els fons de la biblioteca de la seu central i de les biblioteques de Lisboa, Nova York, Tolosa i Varsòvia, les quals tenen els catàlegs totalment automatitzats.

les biblioteques de Leeds, Lisboa, Nova York i Tànger que treballen amb el programa TINLIB. Aquest programa fou el primer adquirit durant l'any 1993 per a l'automatització d'aquestes quatre biblioteques que foren les primeres del procés del Pla d'informatització.

I, finalment, a Alcalà s'hi fa un treball important de selecció bibliogràfica (butlletins de novetats, bibliografies recomanades, butlletins monogràfics sobre assumptes força diversos, suports, etc.). En base a aquest treball els bibliotecaris dels centres a l'exterior poden seguir amb més facilitat el corrent, no tan sols de les novetats que es publiquen a Espanya, sinó també dels autors, matèries i formats puntuals que poden interessar a cada biblioteca. Amb tot això, les tasques de selecció i adquisició que duen a terme aquests bibliotecaris a l'estranger es facilita i s'optima.

Val a dir que, malgrat que les adquisicions es realitzin descentralitzadament, això és, que cada biblioteca disposi d'un pressupost propi, hi ha una sèrie de materials dels quals es fa una adquisició centralitzada des de la seu central (bases de dades en CD-ROM, novetats d'interès evident per a tots els centres, tramitació de compres i donatius d'institucions espanyoles, com ara ministeris, RTVE, etc.)

Anualment es realitza, coordinada per aquests serveis, la reunió de bibliotecaris, en la qual es debaten processos i polítiques específiques, es donen a conèixer novetats, es visiten centres d'interès, es realitza formació, etc.

A aquesta biblioteca-centre de documentació li arriben tant peticions que necessita per a les seves funcions el personal de la seu central, com les peticions realitzades des de les biblioteques dels centres a l'exterior quan les eines bibliogràfiques i documentals d'aquests resulten insuficients. També atèn gran quantitat de demandes d'altres biblioteques, de particulars, i no solament des d'Espanya.

Les biblioteques dels centres a l'exterior

Com s'ha avançat, l'origen del centres cal buscar-lo en els antics centres culturals, cases d'Espanya i instituts; les biblioteques també tenen en molts casos aquests orígens i per tant, no totes presenten les mateixes característiques ni es troben en les mateixes condicions. Aquest fet depèn, en gran part, de dos factors: en primer lloc, de la història i del procés del centre en què es troba (antiguitat i objectius del projecte, la direcció o direccions que ha tingut o de vegades sofert fins ara,¹² estat de l'edifici i de la infraestructura, continuïtat, nombre i preparació del personal que ha atès el servei, fons....) i, en segon, del país i més concretament de la ciutat i l'àrea d'influència a la qual serveix.

Malgrat aquesta aparent disparitat de situacions, hi ha una sèrie d'elements que són comuns i es repeteixen en totes les biblioteques de la xarxa: la voluntat i la missió d'oferir un servei de qualitat en el país d'acollida en els àmbits d'informació i documentació especialitzada en llengua i cultures espanyoles i hispanoamericanes, i també garantir suport i estímul a la formació en les esmentades llengua i cultures; en aquest sentit, cal fer una especial referència als anomenats centres de recursos didàctics.¹³

Amb aquest objectiu es creen, organitzen i mantenen per a la seva divulgació col·leccions sobre qualsevol mena de suport (llibres, publicacions periòdiques, vídeos, cassetts, microformes, diapositives, discos compactes, magnètics i òptics), relatives a qualsevol forma d'expressió de la realitat hispànica (literària, lingüística, històrica, política, sociològica, econòmica, científica, tecnològica...). Aquesta documentació acostuma a estar en castellà, encara que la llengua no és un element limitatiu o restrictiu com ho és en d'altres institucions d'aquest tipus. Per tant també són presents a les biblioteques les traduccions d'autors espanyols i hispanoamericans a la llengua del país de recepció, així com obres en la llengua local sobre la temàtica sempre esmentada i sobre les relacions històriques, polítiques, econòmiques i artístiques entre Espanya i el país d'acollida, siguin o no traduccions. Cal també destacar les obres en les altres llengües oficials de l'Estat, català, gallec i basc i també les obres relatives a aquestes cultures.¹⁴

Un dels problemes més importants amb el qual es troben les biblioteques de l'Institut és el de personal. Aquest problema té una doble vessant; per una banda, l'escassetat de recursos humans i, de l'altra, la falta de preparació tècnica. Aquesta situació és fruit, en part, dels moments de restricció econòmica en els quals començà el seu funcionament la institució, i, en el segon cas, és resultat també de l'herència del passat. Un treball de selecció amb criteris clarament professionals i el reciclatge del personal a través d'estudis i cursos ad hoc, ha significat una millora en la preparació tècnica del conjunt de caps de biblioteca, bibliotecaris i responsables de mediateques, categories professionals

12. Els directors dels centres tenien absolut poder de decisió sobre la biblioteca, sobre el personal, fons, etc., i això, de vegades va resultar força negatiu.

13. Si bé la localització dels fons dels centres de recursos depèn de les possibilitats d'espai de les biblioteques, l'organització i el manteniment d'aquest fons és competència de la biblioteca.

14. Les cultures basca, catalana i gallega han tingut també fins ara, força presència, no tan sols a les biblioteques, sinó també en les activitats culturals, els escriptors, el cinema i d'altres manifestacions culturals en relació a aquestes tres llengües i cultures han estat constantment presents i cal esperar que ho continuïn sent.

en les quals es divideix el personal tècnic de l'Institut.¹⁵ No es pot dir el mateix de l'adequació del nombre de persones per unitat informativa: hi ha en aquest punt una falta de consonància clara entre els objectius marcats i els mitjans disponibles.

Els espais destinats a biblioteca són tan diversos com ho són els centres. Es tracta normalment d'espais únicament destinats a allotjar la biblioteca, però no en tots els casos han estat prèviament dissenyats per a tal fi, és a dir, que si bé no comparteixen l'espai amb d'altres funcions del centre, com ara aules o seccions administratives, no en tots els casos l'espai s'ha dissenyat a priori per a ser biblioteca; s'aprofiten en aquestes ocasions espais previs. Totes les biblioteques han de comptar amb espais destinats a consulta, informació, préstec, recursos didàctics, audiovisuals i reprografia. Tractant-se de biblioteques especialitzades i depenent de les dimensions del centre en el qual es trobin, l'única directriu en relació a la superfície mínima, és que aquesta és 'desitjable' que sigui superior a 100 m², referència potser poc ferma i que ha motivat que posteriorment a aquesta indicació s'hagin inaugurat biblioteques amb espais que no arriben a aquests metres.¹⁶

El mobiliari té els mateixos problemes que els espais, a excepció del material adquirit a partir del moment en què hi ha hagut un cert criteri professional en la tria, aquest no sempre ha estat material especialment dissenyat per a ser biblioteca.

L'equipament bàsic¹⁷ en totes les biblioteques consta d'ordinador/s, en el/s qual/s hi ha instal·lat el programa del tractament documental¹⁸ impressora/es,

15. Per a la provisió d'una plaça de cap de biblioteca es requereix actualment una titulació universitària de segon cicle, formació específica en documentació i en biblioteconomia, coneixement de la llengua del país de destí —en el cas de llengües amb poca difusió s'exigeix el coneixement de la llengua o llengües de més difusió en el país, anglès i francès habitualment—, coneixement de la realitat social i cultural del país d'acollida, coneixement profund de la llengua i la cultura espanyoles, experiència mínima de dos anys en càrrecs similars i coneixements d'informàtica aplicada a la gestió bibliotecària i documental.

16. A finals de 1995, les biblioteques de l'Institut comptaven un total de 5.420 m² de superfície. La meitat de les biblioteques no supera els 100 m².

17. Els criteris recollits en l'*Informe interno de las bibliotecas del Instituto Cervantes* considerava que l'equipament bàsic d'una biblioteca cervantina havia de consistir en: 3 ordinadors, 2 impressores, 2 lectors de CD-ROM, 1 equip d'àudio (discos compactes i cassetts), 2 monitors de TV, 2 magnetoscòpics, 1 fotocopiadora i 6 auriculars per a la consulta individualitzada del material audiovisual, i no contemplava cap aparell per a la lectura de microformes.

18. Malgrat que les biblioteques que disposen del programa ABSYSW treballen actualment en monousuaris, hi ha una política definida per a treballar en tots els casos en la xarxa.

lector/s de CD-ROM, equip/s d'àudio, monitor/s de TV, magnetoscopi/s, fotocopiadora i auriculars per a la consulta individualitzada del material audiovisual. És evident que dependrà de força factors, com ara les dimensions del centre i de la biblioteca, els recursos destinats, dels usuaris potencials i reals, que d'aquests elements, n'hi hagi un menor o major nombre.

El fons total de la xarxa supera els 520.000 documents, dels quals més de 50.000 unitats són vídeos i enregistraments sonors. Encara que els fons estiguin distribuïts de forma irregular el volum mitjà de les biblioteques se situa entre els 10.000 i 20.000 documents.¹⁹ Els materials més habituals són els llibres, el material audiovisual (vídeos, cassetts i diapositives) i les publicacions periòdiques. Les partitures musicals també són presents en bona part de les biblioteques. Pel tipus de públic i demanda atesa, la secció de referència té un pes força important dins del conjunt de la biblioteca; així, hi trobem un gran nombre de diccionaris, enciclopèdies, directoris, guies, bibliografies, repertoris i bases de dades,²⁰ eines fonamentals per a una primera resposta a les demandes dels usuaris. Les matèries més consultades són –sempre adjectivades per espanyol/a i hispanoamericà/na– la literatura, la història, els temes d'actualitat sociopolítica, la lingüística, els mètodes d'aprenentatge de la llengua i les lectures graduades, el turisme, l'economia, l'art i la bibliografia.

Els serveis principals que ofereixen les biblioteques són informació i referència, préstec de documents, reprografia, servei de préstec interbibliotecari²¹ i obtenció de documents.²² Cadascuna de les biblioteques organitza aquests ser-

19. L'estiu de 1996 hi havia 5 biblioteques de recent creació que no superaven els 5.000 documents, 7 que comptaven entre 5.000 i 10.000 documents, 8 entre 10.000 i 15.000, 5 entre 15.000 i 20.000, 3 entre 20.000 i 30.000 i, finalment, les biblioteques de París, Londres, Nova York i Tànger, que superaven respectivament els 30.000, 40.000, 50.000 i els 60.000 documents.

20. A totes les biblioteques es disposa, com a mínim, de les següents bases de dades: *El español en España* (base de dades que aplega tots els cursos d'espanyol, català, gallec i basc que s'imparteixen a l'Estat); *PIU* (Programa d'Informació a l'Universitari, en què apareixen tots els estudis superiors, cursos de doctorat i beques d'Espanya); *Bancoempleo* (base de dades que recull ofertes de treball públic i privat aparegudes a la premsa espanyola); *Bibliografía nacional desde 1976 en CD-ROM* (catalogacions de la Biblioteca Nacional de Madrid des de 1976), *ISBN* (catàleg dels llibres espanyols en venda); *Bibliotecas sin fronteras* (documentació iberoamericana i sobre Iberoamèrica, llibres, publicacions periòdiques, articles de revistes i tesis doctorals, conservades en biblioteques espanyoles), *Consejo Superior de Investigaciones Científicas* (amb les bases de dades de llibres, revistes, ICYT, IME, ISOC).

21. La Biblioteca Nacional de Madrid és l'origen principal dels préstecs interbibliotecaris; també cal destacar les biblioteques universitàries espanyoles.

22. El CINDOC i la Biblioteca Nacional de Madrid són els principals subministradors de reproduccions per al servei d'obtenció de documents que ofereixen les biblioteques de l'Institut.

veis (normatives, terminis, quotes, etc.) d'acord amb la realitat local, però amb una tendència clara a facilitar tant com sigui possible la informació a l'usuari.

Les biblioteques reben tot tipus de públic i atenen consultes sobre Espanya i Hispanoamèrica que hi arriben directament, mitjançant trucada telefònica, per carta, fax i correu electrònic.²³ La informació primera és facilitada a través del material dipositat a la biblioteca. Els usuaris són estudiants i professors d'espanyol de l'Instituto i de les universitats locals, hispanistes, investigadors, doctorands, periodistes, llibreters, empreses, comunitat hispànica, i qualsevol persona o institució que d'una manera permanent o puntual s'interessa o té necessitat d'informació, documentació o oci relacionada amb les llengües i les cultures hispàniques.

L'adequació a la comunitat

Tal com s'ha comentat, les característiques, l'organització i les funcions de les biblioteques dependran en gran mesura de les comunitats a les quals estan destinades a servir, en les que el centre es troba inserit. El nivell cultural i socioeconòmic, el poder adquisitiu, el sistema polític del país, l'organització de l'ensenyament secundari i universitari, el sistema bibliotecari local —a més del nacional, si es tracta d'una capital d'estat—, les seves possibilitats i deficiències o fins i tot la manca d'un sistema públic d'informació, influeix enormement en el disseny de les biblioteques.

És evident que no es pot pensar a aplicar sense matisacions els mateixos criteris i paràmetres en la creació d'un servei bibliotecari en una ciutat d'un país desenvolupat, com ara els Estats Units, França o la Gran Bretanya, en les quals es disposa d'un servei bibliotecari local de gran qualitat, de força departaments d'espanyol a les universitats on probablement hi haurà sengles biblioteques, i on en definitiva cal prèviament analitzar força per a no duplicar funcions, per a no oferir un servei informatiu que potser ja és cobert pels sistemes locals d'informació.

Al costat d'aquests casos ens podem trobar països en vies de desenvolupament, en els quals no hi hagi assegurat un sistema de lectura pública, on el poder adquisitiu i per tant d'accés a determinat tipus d'informació sigui limitat. En aquestes situacions es pot donar el cas que la biblioteca adopti funcions

23. Des de 1996 quasi tots els centres s'han anat comunicant a Internet, el nivell general d'ús és, però, encara poc apreciable.

de biblioteca pública;²⁴ suplir un sistema de lectura local insuficient o inexistent podria ser una forma d'ajuda internacional de l'Administració.

Conclusió

Les biblioteques, com a importantíssim instrument per a assolir les fites previstes en els objectius fundacionals, formen una part irrenunciable del projecte de l'Institut Cervantes, i hi tenen un lloc destacadíssim. Malgrat això, la situació de conjunt és encara difícil, l'abast de la xarxa de les biblioteques és clarament insuficient, l'herència rebuda dels antics centres pesa moltíssim i els recursos invertits han resultat en alguns casos insuficients; encara hi queden punts negres, entre els quals caldria destacar el del personal que, al meu entendre, pot arribar a hipotecar seriosament l'èxit del projecte.²⁵ Esperem que en els propers anys aquesta situació se superi i, amb això, les grans diferències amb què es troben les biblioteques de la xarxa, i d'aquesta manera es pugui donar un servei de qualitat, en què qualsevol usuari hi trobi allò que necessita i sigui representada sense tòpics ni parcialitats, amb tots els matisos necessaris totes les llengües i les cultures hispàniques.

Bibliografia

Instituto Cervantes. *Boletín informativo: publicación interna del Instituto Cervantes*. Alcalá de Henares: Instituto Cervantes, 1993. ISSN 1134-3699.

Instituto Cervantes. *Informe interno de las bibliotecas del Instituto Cervantes*. Alcalá de Henares: Instituto Cervantes, Dirección de Cultura, 1995. 87 p.

24. De fet això succeeix en algunes de les biblioteques de l'Institut Cervantes al Magrib, les quals, a més de l'especialització en llengua i cultura espanyoles, disposen de força fons que quedaria fora d'aquests temes, per exemple, qüestions científiques i tècniques generals que gran quantitat d'usuaris necessiten per a la seva formació i que no troben en les seves biblioteques ni en la seva llengua.

25. El director de Cultura, Joaquín Puig de la Bellacasa, afirmava: "Las bibliotecas son elementos esenciales de los centros y, con las dificultades y carencias inevitables, están consolidadas en sus fundamentos básicos. Con seguridad habrá que plantear de manera razonable posibles especializaciones en función de las necesidades de cada biblioteca y de la experiencia acumulada". Joaquín Puig de la Bellacasa, "Una cultura de calidad", *Boletín informativo: publicación interna del Instituto Cervantes*. No. 5 (oct.-dic. 1996).

Instituto Cervantes. *Memoria*. 1992- . Alcalá de Henares: Instituto Cervantes, 1993.

Instituto Cervantes (Lisboa). *Biblioteca. Biblioteca: memoria: 1993-1995*. Lisboa: Instituto Cervantes, 1996. [49] f.

Normativa del Instituto Cervantes. Madrid: Boletín Oficial del Estado, 1992.